

Вікторія ВІЗНЮК

здобувачка вищої освіти ОС «бакалавр»,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

Андрій ПЕЧЕНЮК

канд. екон. наук, доцент, докторант,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кризові явища в сфері охорони довкілля України свідчать про необхідність побудови ефективної природоохоронної системи.

Серед основних причин екологічних проблем в Україні слід виділити:

- існуючу недосконалу систему державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- зношеність основних фондів промислової та транспортної інфраструктури;
- недостатній рівень усвідомлення значною частиною суспільства пріоритетів збереження довкілля та переваг сталого розвитку;
- недостатній контроль за дотриманням природоохоронного законодавства.

Серйозним викликом для екологічної системи України стала розпочата Російською Федерацією війна проти нашої держави, на подолання наслідків якої потрібні десятиріччя. Слід зазначити, що серйозний поступ у сфері захисту довкілля можливий лише за умови завершення військових дій на території України. Проте уже зараз, в умовах прагнення України до інтеграції в європейське співтовариство, актуальною є проблема «екологізації» законодавства України, зокрема в частині системи оподаткування держави.

Слід зазначити, що загальний механізм екологічного оподаткування, який імплементований у вітчизняне законодавство, мало чим відрізняється від інструментів, які використовуються країнами – членами ЄС. При цьому екологічні податки в європейських країнах виконують функцію стабільного джерела надходжень до бюджету та стимулюють підприємства до використання ресурсо- та енергоощадних, «зелених», безвідходних (маловідходних) технологій, зростання популярності циркулярної економіки тощо.

На думку деяких фахівців, існуюча нині система податкового стимулювання підприємств та екологічного стимулювання в Україні не є прозорою, хоча і декларується чинним податковим законодавством України [1]. Зокрема, необхідно відмітити, що в чинному вітчизняному податковому законодавстві, на відміну країн членів ЄС, практично не передбачений механізм пільгового оподаткування.

Проблемним аспектом вітчизняної податкової системи є також джерело сплати екологічного податку, – він відноситься на витрати підприємства, що не вирішує задачу держави щодо мінімізації (усунення) шкочинного впливу (на довкілля) діяльності підприємств, оскільки фактично сплачений податок закладається у ціну продукції та переноситься на кінцевого споживача.

У системі економічного регулювання природоохоронної діяльності передбачено також інструменти примусового характеру:

- штрафні санкції за недотримання природоохоронного законодавства;
- відповідальність за порушення екологічних стандартів;

– екологічний податок на прибуток тих товаровиробників, що застосовують «шкідливі» технології;

– встановлення норм плати за природокористування залежно від якісного стану природних ресурсів.

Згідно чинного законодавства запровадження ефективних природоохоронних заходів ґрунтується на економічних важелях:

– встановлення лімітів використання природних ресурсів, викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих речовин;

– встановлення нормативів плати та розмірів платежів за використання природних ресурсів, податків за викиди і скиди забруднюючих речовин;

– надання податкових, кредитних та інших пільг;

– відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства про охорону довкілля [2].

Аналізуючи наведені проблеми, доцільно запропонувати включити до складу інструментів податкової системи надання податкових пільг для підприємств, які:

– використовують продукцію, отриману із вторинної сировини;

– забезпечують створення інфраструктури роздільного сортування, збору, утилізації та переробки відходів;

– переходять на маловідходні, ресурсо- та енергозберігаючі технології;

– дотримуються екологічних принципів на всіх стадіях життєвого циклу продукції;

– інвестують у розвиток «чистих виробництв» та «екологічно безпечної продукції».

Також для вдосконалення чинної системи екологічного оподаткування необхідно запровадити:

– екологічний акцизний податок на екологічно шкідливі у виробництві та споживанні товари (радіоактивні елементи, харчові добавки, пестициди, токсини, стимулятори росту тощо);

– пільгове кредитування вказаних підприємств (шляхом зниження відсотка за користування кредитом або безвідсоткове надання кредитних ресурсів);

– пільгове оподаткування підприємств, які здійснюють екологічний аудит з подальшими інвестиціями у природоохоронні заходи та впровадження ресурсощадних і безвідходних технологій.

Удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні забезпечить: створення відповідних умов для прискореного розвитку ринкових відносин та приведення всієї системи захисту довкілля в Україні у відповідність до практики найбільш розвинених країн і міжнародних стандартів; стимулювання комплексного, раціонального використання природних ресурсів і створення для цього відповідних науково-технічних передумов; стале і достатнє фінансування робіт з охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу тощо.

Механізм реалізації основних принципів екологізації податкової системи нашої держави відображено в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [3].

Перелік використаних джерел інформації:

1. Домбровська Т.М. Проблеми та перспективи екологічного оподаткування в Україні та світі. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд»*. 2014. Том 5. №4.

2. Авраменко Н.Л. Екологічне оподаткування як складова державного регулювання екологічної безпеки України. Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища: монографія. Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2012. С. 33-50.

3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.